

egész arca kínlódást, gondolkozást fejezett ki. Izgatottan csavarta le a lámpát, mivelhogy füstölt, azután megint felcsavarta, mert nem eléggé világított, ötlött-hatolt, érthetetlen félszavakat morgott, végre nagy szorultságában megragadta az utolsó szalmaszálat:

– Tetszik-e tudni, hogy ma péntek van, és nem volna tanácsos pénteken... Még valami szerencsétlenséget hozna őexcellenciájára, ha engem pénteken fogadna.

Az idegen mosolygott.

– Ön áldott jó ember, Druzsba úr, de ne féltse őexcellenciáját, mert régen elvitte volna az ördög, ha azok a felek mind szerencsétlenséget hoznának rá, akikkel ő pénteki napokon tárgyal, hehehe. És végre is, ami fő, őexcellenciája kívánságának nem lehet ellenszegülni.

– Hát ez igaz, no, ez igaz – hagyta rá Druzsba úr gyámoltalanságba esve és minden ellenszegülést abbahagyva, akkor hát megyek is.

Lement, s hagyta magát beültetni a kocsiba, mely legott megindult. Robogott, robogott, érezni lehetett, amint befordul utcáról utcára, vagy valamely másik fogatnak kitér. Odakünn piszkos, sárgásfehér őszi köd gomolygott, csak a gázlámpák fénye hatolt át rajta, s az is csak olyanak tűnt fel a kocsi ablakain, mintha egy gyertyának a fénye tojáson át világítana. A kocsi ment-ment, Druzsba úr behúzódott a jobb szögletbe és egy szót se szólt, elhagyta magát, mintha nem is élne, s ahogy a kocsi

kátyúba zökkent vagy félredőlt valamely kiálló kövön, az ő teste is aszerint dőlt, hajlott jobbra-balra. Innen is, onnan is sajátságos hosszú árnyak jöttek elő, melyek hangtalanul osontak tova. Hovatovább rejtélyes zúgás keletkezett, aminő az erdőkben van. S valóban, az ablakon kitekintve, különös alakú, százcsápú szörnyek látszottak úszni a ködben, mint bogarak a tejben.

Végre megállt a kocsi egy pillanatra, egy vaskapu megnyílt előtte, és begördült egy udvarra: a kapu ismét becsukódott.

– Itt vagyunk – mondá az idegen úr. – Ah, ön elaludt?

– Nem, csak elgondolkoztam – szólalt meg Druzsba úr, letargiájából¹⁷⁸ fölrazatva.

Aztán ő is lekázmálódott, és egy nagy kastély parkjában találta magát, éppen a bejáratnál.

– Ez nem a minisztérium – mondá sötéten.

– Őexcellenciája nyaraló villája – felelte az idegen.

A lépcsőzetnél nyájas öregúr mutatkozott bojtos házisapkában, körülötte néhány szolga lámpással.

Barátságosan kezét fogott a jöttel, aztán a karjára fűzte.

– A miniszter már várja önt. Cudar időnk van, uram.

Druzsba úr nem felelt semmit, szelíden hajtotta le a fejét, és hagyta magát vezetettetni, ment, ment, egyik lábát a másik után emelgetve, lépcsőről lépcsőre fölfelé a nagy eleven sírba, melynek a neve tébolyda.

Néhány nap múlva kommuniké¹⁷⁹ jelent meg a lapokban, hogy a zsámi kastélyról forgalomba hozott pikáns hírek, melyek közéletünk egy tisztos, kimagasló alakját is kellemetlenül érintették, egy megtébolyodott tanár, Druzsba Tivadar megbomlott agyában keletkeztek, vagyis ennek jelentéséből szívárogtak ki, s természetesen minden alapot nélkülöznek. Az illető tanár jelenleg a lipótmezei tébolydában van gyógykezelés alatt.

Ezzel aztán végképp el is aludt volna a „zsámi ügy”, ha a vánkosokat ki nem rángatja alóla az ellenzék. Ezek az urak mindent megtudnak, mindent megéreznek, és olyan jó szakácsok, hogy még a csontot is

¹⁷⁸ Levertség.

¹⁷⁹ Hivatalos közlemény.

kitűnő mártással tudják körülönteni, és delicia¹⁸⁰ azt a közönségnek szopogatni.

A zsámi ügy emellett nem is volt pusztán csont; sokan suttogták, hogy a szegény Druzsba tanár olyan jó eszű, mint akárki, de igazat mondott, tehát be kell törni a fejét. Mégpedig az övét belülről volt a legkényelmesebb betörni. A hosszú kezű főurat csak nem is lehetett kiszolgáltatni a rossz nyelveknek. Hisz azért vette fel a kormány programjába a jogállam kiépítését, hogy még nincs kiépítve. Ha a főurat elesni hagynák, s Druzsbat szabadon járni a leleplezéseivel, akkor már megvolna a jogállam. A kormány tehát csak következetes. A képviselőházi folyosó tele volt ilyen diskurzussal;¹⁸¹ maguk a Zólyom megyei követek is titokzatosan húzogatták fel a szemöldjeiket:

– Hja, ha mi szólhatnánk, szólánk. De ha szólánk, bolondok volnánk.

Így kujtorgott és settenkedett a zsámi ügy hetekig, hónapokig, uzsonnaszertaloknál, korcsmákban, klubokban, folyosókon, míg végre egy nap kipattant a Ház plénumában,¹⁸² mint interpelláció.¹⁸³

Mély csöndben hallgatta a jobboldal, a szélsőbal nyugtalanul fészkelődött,

¹⁸⁰ Gyönyörűség, élvezet.

¹⁸¹ Társalgás, beszélgetés.

¹⁸² Itt: parlamenti ülés.

¹⁸³ Kérdés formájában kifejtett felszólalás.

különösen annál a passzusnál,¹⁸⁴ hogy a tébolydába hurcolt tanár a kormány ellen szavazott a múlt választásoknál. (Zajos közbeszólások: Mindjárt gondoltuk!)

A zsámi ügy tehát fel lett bolygatva, bár az interpelláció magában csak annyi, mint mikor az alvó medve a másik oldalára fordul aludni.

Így feküdt a zsámi ügy a másik oldalán sokáig, elfelejtkeztek róla. Közbejötték más nagyobb dolgok, a húsvéti szünnapok is, úgyhogy a miniszter csak május egyik szerdáján válaszolt.

Nagy, zsúfolt karzat jött össze, öreg, előkelő dámák, struccotlas kalapokkal (csak úgy sustorgott a tömérdek selyem), kaszinótagok, főrendek (csak úgy villogtak a monoklik), a „Páva” törzsvendegeiből is kivillant néhány ismerős fej. Nini, Mliniczky úr. Nini, Kovik úr. Amott meg az éneklő kanonok úr.

Nem lehet feladatunk kiszínezni az ülést, egyszerűen közöljük a Ház naplójából a miniszter beszédének elbeszélésünkhöz szükséges részét:

...A t. képviselő úr interpellációja két részből áll, t. Ház, egyik, mely a zsámi kastély rejtelseire vonatkozik, a másik, mely a Druzsba Tivadar tanárral szemben tanúsított eljárást érinti. (Halljuk, halljuk!) Úgy a főispántól, mint egyéb közegeimtől beszerzett hivatalos adatok alapján a következőket hozhatom a t. Ház tudomására.

A zsámi kastélyt, az előttem fekvő eredeti szerződés szerint, néhai Kopál ügyvéd zólyomi lakostól bizonyos Catherina Maylingen nevű, poroszországi illetőségű koros úrhölgy bérelte ki több évre, ki is rendes

¹⁸⁴ Rész, szakasz.

személyzetével a múlt nyáron késő őszig orvosai rendeletére ott tartózkodott. November elején azonban visszament hazájába, s azóta a zsámi kastély üresen áll. (Egy hang balról: Ne erről beszéljen, hanem a grófról!) Hiszen őrá is beszélek, mikor konstátálom,¹⁸⁵ hogy nem ő bérelte a kastélyt, hogy neki ahhoz semmi köze, hacsak azt nem vesszük, hogy egyszer-kétszer, de tudomásom szerint csak egyszer, látogatást tett a tiszteletreméltó koros úrhölgynél, ki berlini attasé¹⁸⁶ korából esmerőse. (Nyugtalanság balról.) De ez nem olyan eset, t. Ház, mely egy miniszterre bármennemű intézkedés és közbelépés szükségét háritaná. (Derült-ség és helyeslés a jobboldalon.)

Ami mármost az interpelláció másik részét illeti, a Druzsba tanárra vonatkozó részt, az első részre adott felelet egyszersmind indokolása az eljárásnak, mely irányában követtetett. Eltekintve az orvosi megfigyelésekről tett jelentésektől, melyek elmekór fennforgását plauzibilissé¹⁸⁷ teszik, maga az a jelentés, amit a szerencsétlen tanár a zsámi kastélyban tett tapasztalatairól szerkesztett, nagyban és egészben nem lehet más, mint egy kóros elme túlfeszített működésének fantasztikus szüleménye. (Úgy van, úgy! a jobboldalon.) Annyival inkább tisztelt Ház, mert abból semmi sem bizonyult valóznak, sem a hírbe került főúrnak szereplése, aki nekem is igen tisztelt barátom, s akitől távol áll minden ilyen inkorrektnek nevezhető üzelemnek még árnyéka is, sem pedig ama budai polgárleánynak – hogy is mondjam csak – kényes kalandja, ki azon idő alatt krakkói rokonainál tartózkodott, most pedig csöndben és szeplőtlen hírnévben özvegy anyja házában él. Világos tehát, hogy mindez a légből, sőt nem is a légből, de egy lázas, megbomlott szerkezetű agyból kikerült vízió szükségessé tette, hogy a nevezett tanár, mint elmebeteg, a megfelelő ápolásban ott, azon a helyen, ahol van, részesüljön.

Kérem válaszat tudomásul venni. (Általános, zajos helyeslés.)

A Ház a választ felállással tudomásul vette.

Mikor az ülés végén, mint köpüből¹⁸⁸ a méhek, kifelé tódultak a képviselők, a korridoron,¹⁸⁹ a karzatról levezető lépcsőn egy erős, rekedtes hang verte ki magát a formátlan zsvajból:

– Meg mernék rá esküdni, hogy egy szóig igaz, amit Druzsba állít.

Többen fölnéztek a hang irányában. Egy kifent bajuszú, robusztus alak jött le, köpcös hölgyet vezetve karon. Senki se ösmerte, csak a „Páva” törzsvendégei. Manusek Vince volt, aki, úgy látszik, új özvegyasszonyra akadt azóta.

Nem tudni azonban, a miniszter szavaiban való kételkedésnek vegyük-e, vagy csak túlságos lelkiismeretességnek, a megszavazott dolgok fölötti medítálásnak,¹⁹⁰ hogy egy csomó képviselő, kivált a fiatalja, összebeszél, hogy a „Páva”-ba megy vacsorálni, és megtekinti az interpelláció egyik tárgyát.

Szép csöndes májusi este volt, hát el is mentek, és lett nagy sürgés-forgás a „Páva”-ban erre a megrohanásra. A sok előkelő úr a fényes cilinderekben valami ünnepies pompát kölcsönzött a „Páva”-nak.

Lótott-futott Jahodovska, majd hogy százfelé nem szakadt. A sipsiri-ca is segített. Nagyon csinos volt, jaj, de megenni való volt a tarka

¹⁸⁵ Megállapít.

¹⁸⁶ Diplomáciai beosztás.

¹⁸⁷ Hihető, elfogadható.

¹⁸⁸ Itt: vadméhek faodúja.

¹⁸⁹ Folyosó.

¹⁹⁰ Itt: töprengés.